

PUBLIC AND MEDIA DISCOURSE OF THE COVID-19 PANDEMIC IN MARGINALISED COMMUNITIES WITH STATE-IMPOSED QUARANTINE

Klara Kohoutová¹ – Veronika Pastrnáková²

Abstrakt

The worldwide coronavirus pandemic came suddenly in 2020 and caught the humanity unprepared. Even the most developed countries in the world could not manage the situation. At the beginning of April, the Government of the Slovak Republic adopted measures that put five Roma localities into a forced quarantine. The reason for isolation was the high concentration of infected people. The high number of infected people was caused by the migration of Slovak Roma permanently settled abroad (especially in the United Kingdom), by panic and chaotic regulations at the beginning of the pandemic. What were the reasons that led the Slovak Roma to leave United Kingdom? How did the Slovak government approach the issue? How did the state-ordered isolation take place in marginalized communities in the Eastern Slovakia Region? For five weeks, the Roma were forced to remain in the state-ordered isolation. Their locations were guarded by a military service. According to military estimates, up to 7 000 people lived in these isolated localities. The aim of the study is to analyse events during the global pandemic in isolated marginalized localities in the Eastern Slovakia. Furthermore, it aims to point out this atypical situation. At the same time, the article analyses the media discourse in public space and is supplemented by interviews within the field research.

Keywords

Roma people, Covid-19, Marginalised Roma Communities, Eastern Slovakia, Quarantine

I. Úvod

Pandemie koronaviru přišla náhle a zastihla lidstvo nepřipravené. Jednotlivé státy reagovaly na vývoj onemocnění individuálně. Evropa se octla na křižovatce, neexistovalo totiž souhrnné opatření, kterým by se jednotlivé vlády měly řídit, mnoho států následně ustupovalo od svých lidskoprávních opatření.³ Cílem této studie je zanalyzovat dění v romských komunitách na východním Slovensku, které se vyhláškou regionální úřadu veřejného zdravotnictví ocitli na jaře 2020 v izolaci. Důvodem vysoké koncentrace nakažených ve vyloučených romských komunitách byl příliv obyvatel žijících mimo Slovensko (velké množství Romů z východního Slovenska žije v Anglii, Německu či Belgii). V článku se budeme blíže věnovat situaci v Anglii, a to ze dvou důvodů:

1. v listopadu 2019, tedy pár měsíců před vypuknutím pandemie jsme navštívili několik anglických měst, ve kterém žijí slovenští Romové, a měli jsme možnost vyměnit si zkušenosti s Markem Paynem, jehož výzkum se věnuje slovenským Romům;

¹ Institute of Social Sciences Centre of Social and Psychological Sciences SAS, Karpatská 5, 040 01, Košice, kohoutova@saske.sk.

² Institute of Social Sciences Centre of Social and Psychological Sciences SAS, Karpatská 5, 040 01, Košice., pastrnakova@saske.sk.

³ Především pak státy na Balkáně. Více viz. Online stream Amnesty International Slovakia s Ingrid Kosovou a Barborou Černušákovou, 27. května 2020. Dostupné z URL: <<https://www.facebook.com/AmnestyInternationalSlovakia/videos/173637547415630>> [Cit. 2020-06-10].

2. během terénního výzkumu na východním Slovensku jsme potkali množství Romů dočasně anebo trvale usídlených právě v Anglii.

V neposlední řadě také článek analyzuje to, jakým způsobem se o nastalé situaci psalo a hovořilo a jak byla situace prezentována veřejnosti skrze média. Součástí toho příspěvku nejsou bulvární a senzuchtivá média a informace sdílené na sociálních sítích, které povětšinou vedly ke vzniku hatespeech a šířily množství fám a dezinformací. V rámci výzkumu jsme využili hned několik převážně historických metod, a to: metodu sondy, komparativní metodu a orálně-historickou metodu.

II. Návrat Romů z Velké Británie

Regionální úřad veřejného zdravotnictví se sídlem v Spišské Nové Vsi vydal 8. dubna 2020 vyhlášení, ve kterém reagoval na mimořádnou situaci na území Slovenské republiky. V rámci tohoto opatření byla nařízena nucená karanténa v pěti romských lokalitách,⁴ a to konkrétně: v obci Krompachy – ulice Hornádská (obytná část), ulice Družstevná, část ulice Stará Maša od čísla domu 35; romskou část obce Bystrany, osada Dreveník a sídliště Dreveník v obci Žehra. Vyhlášení bylo výsledkem jednání ústředního krizového štábu. „*Toto opatrenie je nevyhnutným nástrojom na zamedzení šírenia ochoreni COVID-19 spôsobených koronavírusom (SARS-CoV-2) v uvedených lokalitách.*“⁵ Jednotlivé romské lokality byly uzavřeny, čímž byl zamezen volný pohyb mezi jejími obyvateli a okolním světem. Cílem nařízení bylo eliminovat šíření nákazy. Rozhodnutím hlavního hygienika Jána Mikase se octlo tisíce Romů v povinné izolaci.⁶

Šéf Světové zdravotnické organizace (*World Health Organization*) Tedros Adhanom Ghebreyesus vyhlásil 11. března 2020 globální pandemii koronaviru. Množství lidí žijících v zahraničí se rozhodlo zůstat ve svém novém domově, někteří se vrátili do své mateřské krajiny. Mezi nimi byli i Romové z východního Slovenska (Spiš, Luník IX apod.). Velká koncentrace Romů z východního Slovenska žije v Anglii ve městech Sheffield, Derby, Peterborough a v New Porte.⁷ Velká Británie, stejně tak jako Slovensko, se snažila na pandemii rychle reagovat a přijala množství opatření. Přesto se průběh pandemie a vládami přijatá opatření v obou zemích zjevně lišila. Téměř ihned po prvním potvrzeném případě Slovensko uzavřelo své hranice, nošení roušek na veřejnosti se stalo povinností pro každého a byla nařízená práce z domu u profesí, kterým to způsob práce dovoľoval. Spojené království tyto opatření přijalo v jiném časovém rámci. V deníku *Sky news* vyšel v březnu 2020 článek s titulkem *Koronavirus: Jaké jsou čtyři fáze plánu Spojeného království?*⁸, ve kterém autorka jednotlivé fáze

⁴ V médiích se často hovořilo o pěti uzavřených romských osadách. Je potřebné uvědomit si, že ne všechny lokality, které byly vrženy do nucené izolace, jsou osadami v pravém slova smyslu. Byť je pod slovem osada často vnímané jakékoliv romské osídlení, ve skutečnosti tomu tak není. Osada je seskupení provizorních obydlí (takzvané chatrče), ve kterých povětšinou absentují legální připojení na elektriku, pitnou vodu a kanalizaci. Avšak ne všechny romské lokality, které byly kvůli pandemii koronaviru na jaře 2020 izolované, splňují tyto charakteristiky. Například sídliště Dreveník v obci Žehra je klasickým sídlištěm, lidé žijí ve zděných domech. Více o terminologii osad: MUŠINKA, A. & ŠKOBLA, D. (eds.) (2014). *Atlas rómskych komunit na Slovensku 2013*. UNDP, s. 6.

⁵ Vyhláška Regionálního úřadu veřejného zdravotnictví se sídlem v Spišské Nové vsi ze dne 8. 4. 2020. Dostupné z URL: <https://www.obeczehra.sk/evt_file.php?file=526> [Cit. 2020-06-09].

⁶ „*Rómska osada v Bystranoch (cca 2200 obyvateľov), rómska časť obce Žehra – vrátane časti Dobrá Vôľa, sídliska Dreveník a okolia (cca 2100 obyvateľov), rómska komunita na Družstevnej ulici v Krompachoch (cca 700 obyvateľov), rómska komunita na Hornádskej ulici v Krompachoch (cca 500 obyvateľov) a rómska komunita Stará Maša (cca 400 obyvateľov).*“ POLLÁK, M. (2020). V Žehre, Krompachoch a Bystranoch sme sa pozreli pravde do očí. Dostupné z: <https://miroslavpollak.blog.sme.sk/c/533727/v-zehre-krompachoch-a-bystranoch-sme-sa-pozreli-pravde-do-oci.html> (17. 04. 2020).

⁷ Rozhovor Klary KOHOUTOVÉ (SVÚ CPSV SAV) s Markem Paynem, dne 26. listopadu 2019 v Sheffieldě. Přepis rozhovoru uložen v soukromém archivu tazatelky.

⁸ SIBTHORPE, C. (2020). Coronavirus: What are the four stages of the UK's response plan? Dostupné z: <https://news.sky.com/story/coronavirus-what-are-the-four-stages-of-the-uks-response-plan-11950264> (12. 03. 2020) [Cit. 2020-07-28].

popisuje. Premiér Boris Johnson, citovaný ve výše uvedeném článku, prohlásil, že tato pandemie je „nejhorší krizí veřejného zdraví pro celou generaci a mnoho dalších rodin ztratí své milované“⁹. Spojené království proto ve svém boji proti šíření koronaviru přešlo z fáze „zadržování“ do fáze „zpoždění“.¹⁰ Pro srovnání 10. srpna 2020 bylo v Evropské unii hlášeno 1 820 986 pozitivních případů nakažení koronavirem, z toho bylo 310 825 ve Spojeném království a 2 596 na Slovensku.¹¹

V důsledku pandemie koronaviru byla v březnu 2020 na Slovensku vyhlášena mimořádná situace a následně i nouzový stav. Mimořádná situace je důsledkem mimořádných událostí, mezi které řadíme živelné pohromy, havárie, katastrofy, ohrožení veřejného zdraví II. stupně nebo teroristický útok.¹² Ohrožení veřejného zdraví II. stupně nastává v případě výskytu přenosného onemocnění nebo při podezření úmrtí na přenosné onemocnění. Zákon č. 42/1994 Z. z. o civilní ochraně obyvatelstva definuje mimořádnou situaci jako dobu ohrožení nebo působení důsledků mimořádných událostí na život, zdraví nebo majetek. Pokud rozsah postihnutého území přeroste území kraje, vyhláší a odvolává mimořádnou situaci vláda SR. V případě, že je po mimořádné situaci vyhlášen stav nouzový, postupuje se podle Ústavního zákona č. 277/2002 Z. z.¹³ Vzhledem na to, že pandemie koronaviru je hodnocena jako ohrožení veřejného zdraví II. stupně, byla na území Slovenské republiky vyhlášena mimořádná situace dne 12. března (usnesením č. 111 z 11. března). Zatímco mimořádná situace je zákonem ustanovená, zákonná definice nouzového stavu absentuje. Nouzový stav vyhláší taktéž vláda SR, a to v případě, že došlo nebo bezprostředně hrozí nebezpečí ohrožení zdraví, života, životního prostředí či majetkových hodnot. Je možné jej vyhlásit na nevyhnutelný čas, nejdéle však na 90 dní. Rovněž se vyhlášení nouzového stavu oznamuje i v sbírce zákonů SR. Vláda Slovenské republiky schválila 15. března návrh na vyhlášení nouzového stavu. Usnesení bylo

⁹ Tamtéž.

¹⁰ První fáze tzv. „zadržování“ byla snahou monitorovat nakažené, a tím vysledovat dostupné kontakty, se kterými byl nakažený v kontaktu, což mělo napomoci k zastavení šíření nemoci (známé též jako trasování). Vláda předpokládala, že takovéto opatření může zabránit přetížení zdravotnictví, které reálně hrozilo. V případě, že by fáze zadržování nebyla plně úspěšná, což jak nyní víme, nebyla, Spojené království by přešlo do fáze druhé. Do fáze tzv. „zpoždění“ přešlo Spojené království poměrně rychle, ještě v březnu. Cílem této fáze bylo zpomalit šíření ve Spojeném království, a pokud se to podaří, snížit vrcholný dopad a odsunout ho od zimního období. Z toho důvodu byly zavedeny všechny techniky sociálního distancování (uzavření škol, nakažení zůstávali doma atd.), jelikož vakcína ještě nebyla k dispozici. Třetí fáze „výzkumu“ měla pomoci lépe porozumět viru a akcím, které sníží jeho účinek na populaci Spojeného království; inovovat reakce včetně diagnostiky, léků a vakcín; využít důkazy k informování o vývoji nejučinnějších modelů péče. Ministr zdravotnictví Matt Hancock poskytl Sky news rozhovor, ve kterém řekl, že existuje více optimismu ohledně budoucí léčby, aby se snížil účinek nemoci na infikovanou populaci. Vláda Spojeného království investovala 40 milionů liber do výzkumu vakcíny. Poslední čtvrtá fáze „zmírnění“ měla poskytovat nejlepší možnou péči lidem, kteří onemocní, podporovat nemocnice při zachování základních služeb a zajistit trvalou podporu nemocným lidem v komunitě, aby se minimalizoval celkový dopad nemoci na společnost, veřejné služby a hospodářství. Spojené království zavedlo v květnu 2020 systém úrovní výstrahy a vytvořilo pro zemi pět úrovní rizika, které byly stanoveny dle aktuální situace:

- stupeň pět (červená) – materiální riziko přetížení zdravotnických služeb → extrémně přísné sociální distancování;
- úroveň čtyři – vysoká nebo stoupající úroveň přenosu → vynucené sociální distancování;
- třetí úroveň – když je virus v obecném oběhu → sociální distancování se uvolní;
- druhý stupeň – pokud je počet případů a přenos nízký → minimální sociální distancování;
- úroveň jedna (zelená) – když se virus již ve Spojeném království nevyskytuje → žádné sociální distancování.

Více viz. *Committee launches inquiry on Home Office preparedness for Covid-19 (Coronavirus)* (2020). Dostupné z URL: <<https://www.parliament.uk/business/committees/committees-a-z/commons-select/home-affairs-committee/news-parliament-2017/home-office-preparedness-coronavirus-inquiry-launch-19-21/>> [Cit. 2020-07-29];

srov. BBC (2020). *Coronavirus: How does the Covid-19 alert level system work?* Dostupné z: <<https://www.bbc.com/news/explainers-52634739>> [Cit. 2020-06-19].

¹¹ European Centre for Disease Prevention and Control. *COVID-19 situation update for the EU/EEA and the UK, as of 11 August 2020*. Dostupné z URL: <<https://www.ecdc.europa.eu/en/cases-2019-ncov-eueea>> [Cit. 2020-08-03].

¹² Blíže viz. Zbierka zákonov, zákon č. 42/1994 Z.z., Zákon o civilnej ochrane obyvateľstva, hlava prvá, § 3, odstavec 2.

¹³ Blíže viz. Ústavný zákon č. 277/2002 Z.z., Zákon o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu.

publikované ve Sbírce zákonů pod číslem 45/2020 Z. z.¹⁴ Nouzový stav na Slovensku se týkal především zdravotní péče (například státu poskytoval pravomoc přesouvat zdravotnický personál, materiál nebo techniku z jedné nemocnice do druhé apod.). Rozhodnutím vlády SR č. 366 z 10. června byl nouzový stav ukončen, konkrétně uplynutím dne 13. června 2020.

Britská vláda ihned po vypuknutí krize přijala opatření, ve kterém slíbila finanční pomoc firmám. Cílem byla pomoc vyrovnat se s finančním dopadem pandemie. „*Kancléř Rishi Sunak řekl, že stát bude vyplácet granty pokrývající až 80 % platu pracovníků, pokud si je společnosti ponechávají na výplatní listině, místo aby je propouštěl, protože ekonomika krachuje.*“¹⁵ Ti, kteří na oněch 80% nárok neměli, se mohli zaregistrovat a požádat o *univerzální kredit*, pomoc britské vlády osobám bez zaměstnaneckého poměru.¹⁶ Kredit lidé začali dostávat ihned bez prodlení. Nejznámější postava české a slovenské romské komunity v Anglii Petr Torák v rozhovoru s Jiřím Hoškem uvedl, že problém nastal u lidí, kteří jsou dlouhodobě nezaměstnaní a na dávkách. Kvůli jazykové bariéře¹⁷ začali panikařit a nakupovat velké množství potravin, díky čemuž se zadlužili.¹⁸

Důvodů k návratu bylo vícero. Jak uvedla předsedkyně občanského sdružení *Quo Vadis* a signatářka dubnové výzvy k odstranění diskriminačních opatření vůči romským marginalizovaným komunitám Ingrid Kosová, mezi hlavní důvody odchodu Romů ze zahraničí byla ztráta zaměstnání, tedy ztráta příjmu v důsledku protipandemických opatření.¹⁹ Pedagogická asistentka Viera Sabolová ze Základní školy SNP v Spišských Vlačích se naopak domnívá, že důvod odchodu Romů z Anglie byl zcela jiný – zdravotní péče. „*Okolo 260 ľudí prišlo z Anglicka do Žehry, tak dajak. Vrátili sa kvôli korone. Zdravotne sa báli. Mysleli si, že na Slovensku to nebude tak hrozné ... v Anglicku pozerajú slovenské kanály, pozerajú Markízu, majú tu svojich súrodencov, svoje rodiny takže videli aká je situácia tu na Slovensku a už v Anglicku nosili rúška. Prišli do obchodu, tak ich nepustili, lebo predavači si mysleli,*

¹⁴ Následně došlo k několika zákonným rozšířením nouzového stavu. První rozšíření přišlo 19. března, obsah nového usnesení byl publikován ve Sbírce zákonů, zákon č. 49/2020 Z. z. Dalším usnesení vlády SR byl nouzový stav rozšířen, usnesení bylo publikované ve Sbírce zákonů pod číslem 64/2020 Z. z. V pondělí 6. dubna došlo k dalšímu rozšíření nouzového stavu, usnesení bylo publikované pod číslem 72/2020 Z. z. Naposledy byl nouzový stav rozšířen 18. dubna usnesením č. 84/2020.

¹⁵ PARTINGTON, R. (2020). *UK government to pay 80% of wages for those not working in coronavirus crisis*. Dostupné z URL: <<https://www.theguardian.com/uk-news/2020/mar/20/government-pay-wages-jobs-coronavirus-rishi-sunak>> [Cit. 2020-06-09].

¹⁶ Více o *univerzálním kreditu* zde: <<https://www.gov.uk/universal-credit>> [Cit. 2020-06-09].

¹⁷ „*U imigrantov sú jazykové kompetencie generačnou záležitosťou. Rómovia v Sheffilde, a nie len tu, ktorí si chceli nájsť prácu a vďaka tomu získať aj ďalšie benefity sa po anglicky museli naučiť. Deti chodia do škôl, v ktorých je vyučovanie v anglickom jazyku. Takže väčšina prichádza do kontaktu s angličtinou. Ale v jednej rodine môžete mať až tri jazyky. Medzi sebou sa väčšinou rozprávajú po rómsky. Pozerajú slovenskú televíziu, slovenské programy, takže sa vedia rozprávať aj po slovensky, no a angličtinu majú na školách. Takže mix toho všetkého v každej rodine. Máme tu deti, ktoré prekladajú svojim rodičom z angličtiny, a tým sa rodičia zlepšujú v angličtine. Máme tu tiež rodové záležitosti, ak sa naskytne práca, tak do práce ide muž, teda muži musia vedieť ako tak po anglicky, aby získali prácu. Ženy zvyčajne zostávajú doma.*“ Rozhovor Klary KOHOUTOVÉ (SVÚ CPSV SAV) s Markem Paynem, dne 26. listopadu 2019 v Sheffieldě. Přepis rozhovoru uložen v soukromém archivu tazatelky. Nutno dodat, že nejmladší generace Romů žijících ve Spojeném království (častokrát se již narodila v Anglii) povětšinou slovenský jazyk ovládá pasivně, teda rozumí, ale již jím nekomunikuje. Naopak generace jejich rodičů či prarodičů má problémy s angličtinou. Např. na Fir Vale school v Page Hall fungují romští překladatelé, kteří usnadňují komunikaci mezi vedením školy a rodinami. „*Deti nevedia po slovensky. Rozprávajú len rómsky a anglicky, lebo tam sa rozprávajú plynulo anglicky, doma zasa plynulo rómsky. Máme aj také prípady, že sa rodina vrátila na Slovensko, majú 13 ročné dievča, ktoré chodí do druhého ročníka, lebo nevie čítať.*“ Rozhovor Klary KOHOUTOVÉ a Veroniky PASTRNÁKOVÉ (SVÚ CPSV SAV) s Ivetou Tomčíkovou, dne 3. června 2020 v Žehre. Přepis rozhovoru uložen v soukromém archivu tazatelky.

¹⁸ HOŠEK, J. (2020). *Čeští a slovenští Romové prchají před koronavirem z Británie*. Dostupné z URL: <<https://www.seznamzpravy.cz/clanek/cesti-a-slovensti-romove-prchaji-pred-koronavirem-z-britanie-99817>> [Cit. 2020-06-09].

¹⁹ Online stream Amnesty International Slovakia s Ingrid Kosovou a Barborou Čerňušákovou proběhl 27. května 2020 přes facebookovou stránku Amnesty International. Klara Kohoutová v diskuzi pokládala diskutujícím otázky. Dostupné z URL: <<https://www.facebook.com/AmnestyInternationalSlovakia/videos/173637547415630>> [Cit. 2020-06-09].

že majú koronu, keď mali rúško. V Anglicku je tiež zaužívané, že keď je dieťa choré, tak sa s ním vrátiť sem. Deti majú stále poisťku na Slovensku. Dospelí nie, oni sa z tadiaľ odhlásia z úradu práce a zo zdravotnej poisťovne. Deti sú však poistené na Slovensku, za deti platí poistené štát.“²⁰ Její slova doplnil pedagogický asistent František Sabol ze stejné základní školy. „K návratu na Slovensko im veľmi pomohlo, že v Anglicku zatvorili školy. Kedy školy nezatvorili, tak by sa nevrátili lebo tým by im zastavili všetky peniaze. Už teraz sa zberajú, že sa vrátia späť.“²¹ V čase, kdy byla romská část obce Žehra v izolaci, oba spolu s dalšími dobrovolníky pomáhali testovat Romy. Oba pedagogičtí asistenti i sociální pracovnice Iveta Tomčíková se shodují v tom, že se Romové s největší pravděpodobností vrátí zpět do Anglie, protože mají šanci získat lepší práci. „Oni sa vrátia do Anglicka. Vrátili sa prečkať koronavírus domov ku svojim rodinám. Majú tu zdravotné poistenie, čiže tuná majú bezplatnú zdravotnú starostlivosť a tam by si museli všetko platiť.“²²

III. Situace na Spiši

Při příležitosti oslav Mezinárodního dne Romů vyzvala mimovládní organizace *Amnesty International Slovensko* vládu k zabezpečení obrany lidských práv a k zastavení stigmatizace Romů během pandemie koronaviru, protože podle lidskoprávní organizace pandemie ještě zhoršuje zranitelnost Romů v segregovaných lokalitách. Na Slovensku se velice aktuálním problémem stal příliv Romů trvale žijících v zahraničí.²³ Návrat do mateřské krajiny způsobil řadu problémů. Jedním z nich bylo i to, že se Romové vraceli ke svým rodinám, ale povětšinou neměli nic zabezpečené.²⁴ Většina Romů žijících v zahraničí navíc již nežije ve vyloučených lokalitách, tedy v málo rozvinutém prostředí.²⁵

Zprvu se řešil především nedostatek zdravotního materiálu (roušek a dezinfekčních prostředků), ale vůbec se nepromýšlelo, co s navrátilci. Co s lidmi, kteří se vrátí ze zahraničí a mohou nakazit ostatní obyvatele romských lokalit? Domácí karanténa v chatrčích, kde nejsou běžně zabezpečeny základní hygienické prostředky, se nedá dodržet.

²⁰ Rozhovor Klary KOHOUTOVÉ a Veroniky PASTRNÁKOVÉ (SVÚ CPSV SAV) s Vierou Sabolovou, dne 3. června 2020 v Žehre. Přepis rozhovoru uložen v soukromém archivu tazatelky.

²¹ Rozhovor Klary KOHOUTOVÉ a Veroniky PASTRNÁKOVÉ (SVÚ CPSV SAV) s Františkem Sabolem dne 3. června 2020 v Žehre. Přepis rozhovoru uložen v soukromém archivu tazatelky.

²² Rozhovor Klary KOHOUTOVÉ a Veroniky PASTRNÁKOVÉ (SVÚ CPSV SAV) s Ivetou Tomčíkovou dne 3. června 2020 v Žehre. Přepis rozhovoru uložen v soukromém archivu tazatelky.

²³ Podle europoslance a člena krizového štábu Petra Polláka se na Slovensko vrátila asi 1 500 Romů. Více viz. RYŠAVÝ, Z. & KOSTLÁN, F. (2020). *Slovensko bude testovat Romy v osadách. Nakažení Romové by pak mohli být izolováni ve státních zařízeních*. Dostupné z URL: <<http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/zahranicni/na-slovensku-se-od-patku-rozjede-testovani-na-koronavirus-v-romskych-osadach>> [Cit. 2020-06-28].

²⁴ HOŠEK, J. (2020). *Čeští a slovenští Romové prchají před koronavirem z Británie*. Dostupné z URL: <<https://www.seznamzpravy.cz/clanek/cesti-a-slovensti-romove-prchaji-pred-koronavirem-z-britanie-99817>> [Cit. 2020-06-19].

²⁵ Typickým příkladem jsou romské komunity ve Spojeném království. Ve městech Sheffield a Derby žije poměrně velká menšina slovenských Romů. „Většina Romův v Sheffielde žije v oblasti zvané Page Hall. Page Hall sa nachádza v blízkosti hlavnej nemocnice. Je to oblasť starých viktoriánskych terasovitých domov, ktoré majú okolo sto rokov. Sú to celkom malé domy a je ich tam mnoho. Je to oblasť s hustým osídlením, tiež je to historická oblasť, kde žije veľké množstvo imigrantov. Tieto domy boli povodne pre hutníkov a robotníkov z priemyslu. Tradične tu máme jemenskú a pakistanskú komunitu, ktorá prišla pracovať do fabrik. Oni sa pomerne skoro stali vlastníckmi domov a udomácnili sa tu. Keď prišli noví migranti do Sheffieldu, tak hľadali lacné ubytovanie a prácu v blízkosti domov. A Page Hall bola jedna z oblastí, kam išli. No čo sa stalo neskôr? Slovenskí Rómovia obsadili túto oblasť. Sú tu ulice kde žijú prevažne rómske rodiny. Žijú tu v susedstve ľudí z rovnakej rodiny z Bystrian, ďalšie rodiny sú zo Žehry. A týchto rodín je tu mnoho.“ Rozhovor Klary KOHOUTOVÉ (SVÚ CPSV SAV) s Markem Paynem, dne 26. listopadu 2019 v Sheffieldě. Přepis rozhovoru uložen v soukromém archivu tazatelky.

Uzavření celých lokalit, je standartní epidemiologický postup, pokud míra rozšíření přesáhne určitou hranici, anebo není možné kontrolovat další šíření virusu.²⁶ Proč se ale nucená izolace použila poprvé až v případě Romů?²⁷

Testování v romských komunitách se začalo 3. dubna v Jarovnicích u Sabinova. Testování zabezpečovaly Ozbrojené síly SR ve spolupráci se státní příspěvkovou organizací Ministerstva zdravotnictví SR Zdravé regiony.²⁸ „*V prvej etape testovanie dňa 4. 4. 2020 vyšlo 15 pozitívnych prípadov pre spoločnú lokalitu rómska časť Žehra + Dobrá Vôľa.*“²⁹ Dle nařízení hlavního hygieniky došlo 8. dubna k uzavření části Žehra – Dobrá Vôľa. Administrativně je tato část součástí města Spišské Vlachy, ale s romskou částí obce Žehra je dělí necelých 150 metrů. Osady a sídliště Drevník, které patří k obci Žehra, byly uvaleny do karantény den poté. Izolaci zabezpečovala policie s armádou, co vyvolalo řadu negativních reakcí ze strany veřejnosti. „*Armáda mala zbrane, ale keby sa všetci Rómovia zbúrili, tak ujdú. Zo začiatku bola situácia taká, že ľudia na to neboli pripravení. Zo začiatku robili figu. Na sídlisku sú obchody, vlastnia ich Rómovia, ale neboli dobre zásobené. Prvý deň bol obchod vykúpený a potom už nebolo čo predávať. Zo začiatku nemali Rómovia nič zabezpečené. Zavreli ich a asi dva týždne ich nechali tak. Nikto tam nechodil, žiadne informácie, ani im nepovedali, kto je pozitívny nič. Oni to nevedeli zo začiatku. Prvých bolo 16 pozitívnych a nikto im nepovedal, že sú pozitívni. Nevedeli to a nechali ich tam s ostatnými. Až potom im to povedali.*“³⁰ Materiální pomoc pro Romy postižené izolací zprvu zabezpečovali jejich příbuzní a kamarádi, kteří donesli zboží³¹ na hranici karantény. Zpočátku zásobovala potravinami Žehru také sociální pracovnice Iveta Tomčíková. „*Ja som sa točila desať krát, lebo som mala hotovosť 200 EUR a denne sa robili nákupy minimálne za 1300 EUR, tak podľa toho sa točilo. Keď boli dávky, tak nákupy boli samozrejme väčšie. Fungovalo to na základe toho, že vlastne sme sa stretli, oni mi povedali, že kto čo potrebuje, spísal sa zoznam a ja som im všetko doniesla, samozrejme to, čo sa dalo kúpiť. Priniesla som im to na hranicu, porozdeľovala im nákupy a oni si to zaplatili.*“³² Následně byla zabezpečena potravinová pomoc pro obce v karanténě.³³ Pomoc přišla také od neziskových organizací (např. od organizace Zdravé regiony). Šéfka *Výskumného ústavu detskej psychológie a patopsychológie* Janette

²⁶ NAJVIRTOVÁ, A. (2020). Ako pomôcť Rómom? *Týždeň*, 17, s. 22.

²⁷ Vláda Igora Matoviče vydala stanovisko, podle kterého uzavře lokalitu až po výskytu 10 a víc procent nakažených. V obci Žehra bylo před započítáním izolace 0,4% pozitivních. Více viz. OLÁH, M. (2020) Najhoršie je ešte pred nami. *Týždeň*, 17, s. 18.

²⁸ SITA (2020). *Matovič obvinil Pellegrinoho zato, že sú Rómovia v osadách infikovaní koronavírusom*. Dostupné z URL: <<https://domov.sme.sk/c/22379695/matovic-obvinil-pellegrinoho-vladu-zato-ze-su-romovia-v-osadach-infikovani-koronavirusom.html/>> [Cit. 2020-07-22].

²⁹ POLLÁK, M. (2020). *V Žehre, Krompachoch a Bystranoch sme sa pozreli pravde do očí*. Dostupné z URL: <<https://miroslavpollak.blog.sme.sk/c/533727/v-zehre-krompachoch-a-bystranoch-sme-sa-pozreli-pravde-do-oci.html>> [Cit. 2020-06-20]

³⁰ Rozhovor Klary KOHOUTOVÉ a Veroniky PASTRNÁKOVÉ (SVÚ CPSV SAV) s Františkem Sabolem dne 3. června 2020 v Žehre. Přepis rozhovoru uložen v soukromém archivu tazatelky.

³¹ Náš kolega Miroslav Pollák z Ústavu romistických studií Prešovské univerzity byl v půli dubna na terénním výjezdu v Bystranech, Žehre a v Krompaších. Cílem této cesty bylo zjistit aktuální situaci v romských komunitách, které byly v tom čase necelé dva týdny izolovány od ostatního světa. Výsledky zjištění publikoval na blogu SME. Více viz. POLLÁK, M. (2020). *V Žehre, Krompachoch a Bystranoch sme sa pozreli pravde do očí*. Dostupné z URL: <<https://miroslavpollak.blog.sme.sk/c/533727/v-zehre-krompachoch-a-bystranoch-sme-sa-pozreli-pravde-do-oci.html>> [Cit. 2020-06-20]. Mimo jiné v blogu píše o materiální pomoci (plynové bombě), kterou žehranským Romům přinesli příbuzní.

³² Rozhovor Klary KOHOUTOVÉ a Veroniky PASTRNÁKOVÉ (SVÚ CPSV SAV) s Ivetou Tomčíkovou dne 3. června 2020 v Žehre. Přepis rozhovoru uložen v soukromém archivu tazatelky.

³³ „*Armáda zabezpečovala potraviny a lieky až neskôr, keď už bola situácia zlá. Keby nebola Ivetka, tak to by bol koniec. Jedna jediná žena. Keď to ukazujú v médiách, že koľko masa napríklad. Novinári kamerovali prepravky ale tie neboli pre Rómov. Pomoc išla cez nás. My sme rozdávali jedlo. Pomoc prišla až neskôr. Raz mäso, potom tašky v hodnote 10 eura a deti dostávali ráno balíčky, týždeň v kuse, tri buchty a banán. Viac nedostali.*“ Rozhovor Klary KOHOUTOVÉ a Veroniky PASTRNÁKOVÉ (SVÚ CPSV SAV) s Františkem Sabolem dne 3. června 2020 v Žehre. Přepis rozhovoru uložen v soukromém archivu tazatelky.

Motlová v podcastu *Nahlas o deťoch* uvedla, že situace je o to horší, že jsou lidé, kteří by přišli do izolovaných lokalit pomoci, no je nedostatek ochranných obleků se štíty.³⁴

Podle vojáků, kteří zabezpečovali karanténu, akce proběhla nekoordinovaně. „*Až príliš komunálnej politiky brzdi a znižuje výkonnosť práce pro zabezpečení samotnej karantény a pri ochrane a podpore bežného života ľudí v karanténe. Výsledkom je malá efektivita. Skutočnú podstatu zabezpečenia karantény navyiac prehlušujú divadelné mediálne výstupy a prezentácie politikov.*³⁵ Přestože přítomnost vojáků vyvolala řadu negativních reakcí, asistenti ze Základní školy ve Spišských Vlačích, kteří byli během karantény nápomocni, si ji nemohli vynachválit. „*Veľká vďaka vojakom, ktorí sa podieľali na karanténe v Žehre, Bystranoch a Krompachoch. Klobúk dole, lebo sme videli vojakov a policajtov v daždi. Sedeli tam od rána do večera počas zimy a vetru. Si predstavte takto stále tam byť či je zima, či je vietor, či svieti slnko. Klobúk dole pred tými ľuďmi, že to vydržali.*“³⁶ Podobné pocity měla i sociální pracovnice Iveta Tomčíková. „*Spolupráca klobúk dole. Toto čo oni nám pomohli, však kolegyne vám sama povie. 24 hodín denne, sedem dní v týždni, počas dažďa, počas vetra, takže niektoré médiá tie informácie nafúknu, ale ja si myslím, že samotný Rómovia to vnímali, že to pre nich bolo prínosné, veľmi prínosné. Čím dlhšie bola karanténa, tak tím boli ľudia znudený z toho. Lebo keď komunikovali bola už taká ponorka, lebo stále komunikovali buď len so mnou alebo medzi sebou v prirodzenom prostredí a už keď prišli samotné policajne zložky, alebo armáda, tak ta komunikácia sa hneď zmenila na niečo, že vlastne aj sme srandovali, aj sme sa potešili, aj sme sa vyžalovali, že už zasa mali niekoho iného.*“³⁷ Přítomnost ozbrojených složek v marginalizovaných lokalitách byla vnímána rozporuplně. Podle Barbory Černušákové regionální výzkumnice mezinárodního sekretariátu *Amnesty International* v Londýně, armáda neměla být k takovému účelu využita, jelikož to nemá v náplni své práce, její úlohou je boj. V zákoně o ozbrojených silách Slovenské republiky je její funkce popsána takto: „*Hlavnou úlohou ozbrojených sil je brániť Slovenskú republiku pred napadnutím cudzou mocou, brániť jej zvrchovanosť, územnú celistvosť, nedotknuteľnosť hraníc a plniť záväzky vyplývajúce z medzinárodných zmlúv, ktorými je Slovenská republika viazaná. Ozbrojené sily sa podieľajú na zachovaní bezpečnosti Slovenskej republiky. Povinnosťou ozbrojených sil je podieľať sa aj na plnení úloh v čase výnimočného stavu alebo núdzového stavu, pri ktorom sú ohrozené životy a zdravie osôb alebo majetok ... Ozbrojené sily možno použiť na a) ochranu a obranu objektov osobitnej dôležitosti a ďalších dôležitých objektov v pôsobnosti ministerstva obrany a obranu ostatných objektov osobitnej dôležitosti a ďalších dôležitých objektov; b) odstraňovanie následkov výnimočného stavu alebo núdzového stavu a na riešenie mimoriadnych udalostí; c) boj proti terorizmu; d) pátranie po lietadlách a pri záchrane ľudských životov; e) zabezpečenie leteckej prepravy ústavných činiteľov určených vládou Slovenskej republiky (ďalej len „vláda“); f) zabezpečenie leteckej zdravotníckej prepravy; g) zabezpečenie a vykonávanie leteckých navigačných služieb a riadenie špeciálnej letovej prevádzky; h) ochranu majetku štátu v správe alebo užívaní ministerstva obrany; i) poskytovanie podpory zahraničným ozbrojeným silám na území Slovenskej republiky; j) plnenie opatrení Národného systému reakcie na krízové situácie; k) plnenie ďalších úloh ustanovených osobitnými predpismi na zachovanie bezpečnosti Slovenskej republiky*“.³⁸ Podle platného zákona může tedy být armáda nasazena na pomoc během výjimečného

³⁴ Podcast *Nahlas o deťoch* s Janette Motlovou. Dostupné z URL: <https://soundcloud.com/vudpap/aka-je-situacia-v-romskych-osadach?fbclid=IwAR0HnO7MvO9NckrjhBUhiRVmOEG6eFzepu_AGweNbho_uFAYTGTZuv5q-9IU> [Cit. 2020-07-20].

³⁵ POLLÁK, M. (2020). V Žehre, Krompachoch a Bystranoch sme sa pozreli pravde do očí. Dostupné z URL: <<https://miroslavpollak.blog.sme.sk/c/533727/v-zehre-krompachoch-a-bystranoch-sme-sa-pozreli-pravde-do-oci.html>> [Cit. 2020-06-22].

³⁶ Rozhovor Klary KOHOUTOVÉ a Veroniky PASTRNÁKOVÉ (SVÚ CPSV SAV) s Vierou Sabolovou, dne 3. června 2020 v Žehre. Přepis rozhovoru uložen v soukromém archivu tazatelky.

³⁷ Rozhovor Klary KOHOUTOVÉ a Veroniky PASTRNÁKOVÉ (SVÚ CPSV SAV) s Ivetou Tomčíkovou dne 3. června 2020 v Žehre. Přepis rozhovoru uložen v soukromém archivu tazatelky.

³⁸ Zbierka zákonov, zákon č. 321/2002 Z.z., Zákon o ozbrojených silách Slovenskej republiky, § 4, odstavce 1 – 4.

nebo nouzového stavu. Na mylné chápání armády výlučně jako represivní složku reagoval také vojenský mluvčí pro speciální operace Mário Pažický: „vojáci sú tu aj na to, aby v krízových situáciách pomáhali civilným zložkám odbremenit' ich kapacitu“.³⁹

Obzvláště kritizovaná byla přítomnost zbraní, která pro Romy nebyla příjemná.⁴⁰ Otázkou však zůstává, do jaké míry byli vojáci informováni o specifikách v souvislosti s nejhudobnějšími komunitami. Janette Motlová separování už tak vyloučených komunit vnímá negativně. „Izoláciu, ktorá je vo veľkej miere geografická, niekde aj mentálna, mi teraz vizualizujeme, pretože tie komunity vizuálne oboženime páskou a sú strážené vojakmi a policiou.“⁴¹

V obci Žehra nebyly během karantény zaznamenány pokusy o útky. Miroslav Pollák vysvětluje tento fakt okolním terénem.⁴² Pozitivní Romové se v první půlce května přestěhovali do karanténního městečka, které vzniklo nedaleko sídliště Dreveník. Městečko postavila armáda z jedenácti kontejnerů. S pozitivními byli přestěhováni i nejbližší rodinní příslušníci. V městečku bylo v půli května izolovaných 92 lidí.⁴³ V pátek 15. května 2020 byla zrušena izolace ostatních Romů. O zrušení karantény rozhodl krizový štáb.

IV. Mediální obraz marginalizovaných lokalit v čase karantény

Romská obydlí byla v médiích prezentována jako zdroj nákazy. Avšak romské lokality mají svoji strukturu, typologii a charakter⁴⁴ a nejsou jednoduším prvkem – každá část si vyžaduje vlastní řešení problémů, vlastní přístup (například lidé z osad v obci Žehra nemají přístup k vodě, což je v čase pandemie problematické, naopak na sídlišti Dreveník jsou dostupné všechny inženýrské sítě a nemůžeme ho podle terminologie vnímat jako osadu). Vyjma Žehry byly v karanténě ještě další čtyři lokality. Zatímco v některých měli Romové zajištěnou vyhovující karanténu, jinde byli izolováni v nevhodných podmínkách (např. sklady).⁴⁵

Slovenské média začaly v dubnu 2020 postupně informovat situaci v marginalizovaných komunitách na východním Slovensku v souvislosti s výskytem koronaviru. Ve středu 8. dubna vyšel v *Deníku N* článek s titulkem *Niektoré osady pre koronavírus uzatvorila*.⁴⁶ Nová vláda SR jmenovaná v březnu 2020 začala přijímat přísná opatření. Premiér Igor Matovič prohlásil, že neplánuje uvolňovat opatření. Ten den přibýlo po otestování přes 100 nových případů, z toho 32 v romských lokalitách. Premiér za situaci nevinil Romy, ale předchozí vládu. „Rómovia nemôžu za to, že sú nakazení, ale vláda Petra

³⁹ OLÁH, M. (2020). Najhoršie je ešte pred nami. *Týždeň*, 17, s. 19.

⁴⁰ Online stream Amnesty International Slovakia s Ingrid Kosovou a Barborou Čerušákovou proběhl 27. května 2020 přes facebookovou stránku Amnesty International. Klara Kohoutová v diskuzi pokládala diskutujícím otázky. Dostupné z URL: <<https://www.facebook.com/AmnestyInternationalSlovakia/videos/173637547415630>> [Cit. 2020-07-01].

⁴¹ Podcast *Nahlas o deťoch* s Janette Motlovou. Dostupné z URL: <https://soundcloud.com/vudpap/aka-je-situacia-v-romskych-osadach?fbclid=IwAR0HnO7MvO9NckrjhBUhiRVmOEG6eFzepu_AGweNbho_uFAYTGZuv5q-9IU> [Cit. 2020-07-20].

⁴² POLLÁK, M. (2020). *V Žehre, Krompachoch a Bystranoch sme sa pozreli pravde do očí*. Dostupné z URL: <<https://miroslavpollak.blog.sme.sk/c/533727/v-zehre-krompachoch-a-bystranoch-sme-sa-pozreli-pravde-do-oci.html>> [Cit. 2020-06-30].

⁴³ HAKL, R. (2020). *Karanténa sa skončila aj v poslednej osade*. Dostupné z URL: <<https://spravy.pravda.sk/regiony/clanok/551546-v-izolacii-zostava-sedemsto-ludi/>> [Cit. 2020-07-01].

⁴⁴ Více viz. MUŠINKA, A. & ŠKOBLA, D. (eds.) (2014). *Atlas rómskych komunít na Slovensku 2013*. UNDP, s. 43 – 44.

⁴⁵ Více viz. Online stream Amnesty International Slovakia s Ingrid Kosovou a Barborou Čerušákovou proběhl 27. května 2020 přes facebookovou stránku Amnesty International. Klara Kohoutová v diskuzi pokládala diskutujícím otázky. Dostupné z URL: <<https://www.facebook.com/AmnestyInternationalSlovakia/videos/173637547415630>> [Cit. 2020-07-01].

⁴⁶ FOLENTOVÁ, V. & OSVALDOVÁ, L. (2020). *Niektoré osady pre koronavírus uzatvorila. Matovič neplánuje uvoľňovať opatrenia, máme 101 nových prípadov, 31 v piatich osadách*. Dostupné z URL: <<https://dennik.sk/1845973/matovic-neblaznime-neuolnujme-opatrenia-mame-101-novych-pripadov-31-v-piatich-osadach/>> [Cit. 2020-07-15].

*Pellegriniho, ktorý rozhodol, že títo ľudia pôjdu do domácej karantény, aj keď vedel, v akých podmienkach žijú ... Títo ľudia za to nie sú vinní, tak ako nikto z majority nie je vinný, že sa nakazil. Ved' viac ako 70 Nerómov boli za posledné tri dni pozitívne testovaní v štátnych karanténach.*⁴⁷ Nevládní organizace *Amnesty International Slovensko* opakovaně upozorňovala na dlouhodobé problémy, mezi které patří nedostatečný přístup k vodě a hygieně v neformálních romských osadách.

V rámci politického diskurzu a situace po volbách, kdy bývalý premiér Peter Pellegrini předal svůj post Igoru Matovičovi, se v mnoha politických debatách a rozhovorech pro média nový premiér vyjadřoval k současnému stavu opatření a situaci ohledně zvládnutí korona krize velmi kriticky. Matovič obvinil ze špatného stavu země bývalého premiéra a žádal ho o omluvu. U romských osad se nejednalo jen o Žehru, která měla 6. dubna první pozitivní test z velkého testování osad a ghatt.

Ze začátku testovali pouze navrátilce, tedy ty, kteří se vrátili ze zahraničí. Do středy 8. dubna vojenští zdravotníci a hygienici v romských lokalitách otestovali 816 lidí, v té době se už ze zahraničí vrátilo více než 1000 Romů z Velké Británie, České republiky, Rakouska a Maroka.

Dne 16. dubna *Hospodářské noviny* vypublikovaly článek *Pribudlo viac ako sto prípadov koronavírusu. Časť je z rómskej osady, potvrdil úrad.*⁴⁸ Noviny upozornily na skutečnost, že počet nakažených v marginalizovaných komunitách je prezentován samostatně a není součástí zveřejněných statistik. Redakce deníku se snažila zjistit, zda v celkovém počtu nově nahlášených případů jsou zahrnuty i přírůstky z romských lokalit. „*Hovorkyňa ÚVZ poskytla len všeobecnú odpoveď. ‚Veľká časť potvrdených prípadov z okresu Spišská Nová Ves bola z rómskej osady,‘ napísala hovorkyňa úradu Daľa Račková. Z tohto okresu pochádza až 38 nakazených z celkového počtu nových prípadov.*“⁴⁹ Premiér Igor Matovič zhodnotil situaci jako velký problém, pro který krizový štáb připravil sérii opatření. V článku je také zmíněný ministr zdravotnictví Marek Krajčí, který zmínil romskou osadu v Žehře, jako zdroj nekontrolovatelného šíření nákazy. Je otázkou, jakou část Žehry měl na mysli. V té době už byli místní obyvatelé v izolaci, každá osada i sídliště měli svou vlastní zónu.

Deník *Pravda* zveřejnil 25. dubna informaci ohledně uvolnění opatření v Bystranech, kde se už obyvatelé mohli volně pohybovat. V karanténě byly od 9. dubna. Nařízení o povinné izolaci zrušila regionální hygienistka Renáta Hudáková v sobotu v 15 hodin. Hlavní hygienik Ján Mikas poznamenal, že obyvatelé byli disciplinovaní a ani jeden test na koronavirus nebyl pozitivní, díky tomu se mohla opatření uvolnit. Starosta Bystrian František Žiga se pro deník *Pravda* vyjádřil: „*ukázali sme, že aj Rómovia sú disciplinovaní a vedia sa postarať o seba a svoje deti. Myslím si, že veľmi veľa roboty urobila miestna občianska poriadková služba či sociálni pracovníci*“.⁵⁰ Sociální pracovníci a regionální odborníci, kteří znají terén a mají důvěru místních obyvatel, sehráli důležitou roli nejen v Bystranech. Sociální pracovnice ze Žehry, Iveta Tomčíková, se velmi pochvalně vyjádřila jednak na adresu vojáků, kteří pomáhali udržovat pořádek, ale i na adresu samotných obyvatel. Vyjádření však nebyla zcela konzistentní. Na adresu žehranských Romů se řada představitelů (např. Ján Mikas či Peter Pollák) vyjádřila, že žehranští Romové jsou nedisciplinovaní na rozdíl od ostatních izolovaných lokalit, což ztěžuje celý proces.

⁴⁷ SITA (2020). *Matovič obvinil Pellegriniho zato, že sú Rómovia v osadách infikovaní koronavírusom*. Dostupné z URL: <<https://domov.sme.sk/c/22379695/matovic-obvinil-pellegriniho-vladu-zato-ze-su-romovia-v-osadach-infikovani-koronavirusom.html>> [Cit. 2020-07-22].

⁴⁸ KL (2020). *Pribudlo viac ako sto prípadov koronavírusu. Časť je z rómskej osady, potvrdil úrad*. Dostupné z URL: <<https://slovensko.hnonline.sk/2131919-pribudlo-viac-ako-sto-pripadov-koronavirusu-cast-je-z-romskej-osady-potvrdil-urad/>> [Cit. 2020-07-15].

⁴⁹ Tamtéž.

⁵⁰ HAKL, R. (2020). *V Bystranoch zrušili karanténu, v Žehre sú osadníci nedisciplinovaní*. Dostupné z URL: <<https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/549724-v-bystranoch-zrusili-karantenu-v-zehre-su-osadnici-nedisciplinovani/>> [Cit. 2020-07-15].

Od začátku celosvětové pandemie přinášelo zprávy o stavu v romských lokalitách také národnostní vysílání Rádia Patria v rámci relace *Rómske slovo*. „*Profilácia relácie Rómske slovo ako spravodajskej relácie s dorazom na aktuálne informácie zo života Rómov i celej spoločnosti a navýšenie vysielania pre Rómov a o Rómoch v nových formátoch ... Pôvodný ‚zábavný formát‘ sa zmenil na spravodajsko-publicistický, pričom proces skvalitňovania je postupný a súvisí so zapájaním stále nových externých spolupracovníkov a dodávateľov reportáží z celého Slovenska.*“⁵¹ Současne také několik reportáží odvysílali i televizní noviny RTVS a romský magazín na Dvojke. Právě v rámci těchto vysílání byl dán i větší prostor samotným Romům a jejich prožívání.⁵² Relace se věnovaly životu v izolaci se zaměřením na různé složky života (např. jak bylo zabezpečeno vyplácení dávek, jakým způsobem byla zabezpečena materiální a potravinová pomoc apod.). Po opětovném otevření některých lokalit byly odvysílány reportáže přímo z místa izolace. Na záběrech Romové tleskali a byli velmi rádi, že karanténa skončila.

I ostatní média dávala prostor (byť okleštěnější než RTVS) pro vyjádření místních obyvatel. Například již výše uvedený článek z deníku *Pravda*, kde Marek Pecha, obyvatel Bystran, situaci po ukončení izolace okomentoval následovně: „*vydržali sme to ale, veľa nám pomáhal starosta. Musíme len ďalej dodržiavať hygienu a nosiť rúška, aby sme neboli zatvorení opäť*“.⁵³ To svědčí o adekvátním hodnocení situace i obyvateli. Podobné pocity zažíval i další obyvatel Jan Dunka: „*zvíťazili sme, sme nejlepší. Všetkým ďakujem a nech sú všetci na Slovensku zdraví*“.⁵⁴

Situace v romských lokalitách byla pravidelně monitorována různými médii, ale některé z nich přinášely bulvární a seznuchtivé články. Takové reportáže nejsou součástí tohoto příspěvku. V dnešní době mají velký dosah i sociální sítě, na kterých se od března začalo objevovat množství informací i dezinformací. Tyto příspěvky přispívaly ke vzniku hatespeech, šířily fámy a neověřené informace. Smutným odkazem zůstává fakt, že právě tyto dezinformativní příspěvky mají bohužel velmi často větší dosah než ověřené informace. I tento faktor způsobil rozporuplné reakce majority na situaci v marginalizovaných romských částech Slovenska.

V. Závěr

Na základě analýzy mediálního diskurzu ve veřejném prostoru, která byla doplněná rozhovory v rámci terénního výzkumu, můžeme zkonstatovat, že názory na nucenou izolaci pěti romských lokalit jsou různorodé. Nejen mezi Romy, ale i mezi majoritou panují smíšené pocity. Zatímco Romové z Krompach hlasitě nesouhlasili s průběhem izolace, zehranští si pochvalovali citlivý přístup. Přehlednost do situace nevnesly ani veřejné projevy politických představitelů, členů ústavního krizového štábu či články v tisku. Nařízení se mnohokrát měnily z hodiny na hodinu, z toho důvodu bylo leckdy obtížné se v situaci orientovat. Neobvyklá situace spjatá s izolací pěti romských osídlení vyvolala vlnu kritiky především ze strany lidskoprávních organizací. Kritika se zaměřovala především na nerovný přístup k romské minoritě. Organizace kladly důraz na dodržování základních lidských práv a humanitárních standardů. Vládní postup naopak obhajovali mnozí proromští aktivisté (například Peter Pollák) či vědci (například Andrej Belak). Oba tábory se však shodují v tom, že testování ve vyloučených lokalitách bylo důležitým krokem. Díky němu jsme se postupně mohli dovědět, jak vážná je situace v těchto komunitách a následně začít s bojem proti viru.

⁵¹ MOJŽÍŠOVÁ, K. & BADŽOVÁ, D. (2019). Rómovia vo vysielaní RTVS. Rozhlas a televízia Slovenska (RTVS), s. 13 – 14.

⁵² Samotná analýza těchto tří medií a jejich příspěvků k celosvětové pandemii v nejchudobnějších lokalitách je natolik obsáhlá, že je na samotnou studii, z toho důvodu zde uvádíme jen základní informace o relacích.

⁵³ HAKL, R. (2020). *Karanténa sa skončila aj v poslednej osade*. Dostupné z URL: <<https://spravy.pravda.sk/regiony/clanok/551546-v-izolacii-zostava-sedemsto-ludi/>> [Cit. 2020-07-18].

⁵⁴ Tamtéž.

Marginalizované romské lokality byly poměrně brzy zařazeny mezi epidemiologicky rizikové skupiny. Přednostní testování opodstatňuje vysoká koncentrace osob na jednom místě, nízké hygienické standardy, které jsou vyvolané chudobou a návrat Romů dočasně anebo trvale žijících v zahraničí. Narůstající křivka nakažených z marginalizovaných komunit naznačovala nepříznivý trend šíření viru v romských komunitách. Bylo však vhodným řešením zavřít všechny obyvatele do karantény? Jako problematické se jeví především ochrana zdravých obyvatel, kteří nebyli od nemocných izolováni. Taktéž počáteční neinformovanost, kdy nemocní nevěděli, že jsou chorý. Pozitivně testovaní tedy byli ponecháni v uzavřené komunitě spolu se zdravými. Do izolace byli umístěni až později, zatímco se virus mohl šířit dál. Další nezodpovězenou otázkou zůstává, proč byla karanténa poprvé využita až v případě romské menšiny? Po uzavření lokalit nebyl zabezpečen chod lidí žijících uvnitř. Velká část obyvatel proto byla okázána na pomoc okolí (příbuzní, sociální pracovníci, mimovládní organizace apod.). Avšak humanitární pomoc nesmí zůstat na ramenou okolního světa, jelikož to není v jejich kapacitách. Následně po reorganizaci a příjezdu armádních složek byla již pomoc zabezpečena ze strany státu.

V červnu 2020 měly děti možnost návratu do školních lavic. Do základní školy nenastoupilo ani jedno žehranské dítě, jelikož se rodiče báli, aby se děti ve škole znovu nenakazily a nezanesly nákazu zpět do komunity. I Peter Pollák apeloval na všechny Romy, aby nepouštěli do lokalit nové navrátilce a nemusela se situace s izolací opakovat. Během izolace neproběhlo vyučování přes internet.

Celosvětová pandemie koronaviru zaskočila každého, či už v marginalizovaných komunitách či mimo ní. Přes všechny úskalí se víceméně podařilo situaci zvládnout, byť absentovaly další kroky ze strany státu. Situace ve vyloučených lokalitách mohla proběhnout lépe, naštěstí však nedocházelo k diskriminačnímu jednání namířenému proti určité skupině lidí.

Pod'akovanie / Financovanie

Článek je součástí projektu VEGA č. 2/0084/19 *Lunik IX – dejiny, súčasnosť a perspektívy rómskeho sídliska*.

Literatúra

BBC (2020). *Coronavirus: How does the Covid-19 alert level system work?* Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/explainers-52634739> (19. 06. 2020)

Committee launches inquiry on Home Office preparedness for Covid-19 (Coronavirus) (2020) Dostupné z: www.parliament.uk (12. 03. 2020).

European Centre for Disease Prevention and Control. *COVID-19 situation update for the EU/EEA and the UK*. Dostupné z: <https://www.ecdc.europa.eu/en/cases-2019-ncov-eueea>.

FOLENTOVÁ, V. & OSVALDOVÁ, L. (2020). *Niektoré osady pre koronavírus uzatvorila. Matovič neplánuje uvoľňovať opatrenia, máme 101 nových prípadov, 31 v piatich osadách*. Dostupné z: <https://dennikn.sk/1845973/matovic-neblaznime-neuvolnujme-opatrenia-mame-101-novych-pripadov-31-v-piatich-osadach/> (08. 04. 2020).

HAKL, R. (2020). *Karanténa sa skončila aj v poslednej osade*. Dostupné z: <https://spravy.pravda.sk/regiony/clanok/551546-v-izolacii-zostava-sedemsto-ludi/> (15. 05. 2020)

HAKL, R. (2020). *V Bystranoch zrušili karanténu, v Žehre sú osadníci nedisciplinovaní*. Dostupné z: <https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/549724-v-bystranoch-zrusili-karantenu-v-zehre-su-osadnici-nedisciplinovani/> (25. 04. 2020).

HOŠEK, J. (2020). *Čeští a slovenští Romové prchají před koronavirem z Británie*. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/cesti-a-slovensti-romove-prchaji-pred-koronavirem-z-britanie-99817> (14. 04. 2020).

KL (2020). *Pribudlo viac ako sto prípadov koronavírusu. Časť je z rómskej osady, potvrdil úrad.* Dostupné z: <https://slovensko.hnonline.sk/2131919-pribudlo-viac-ako-sto-pripadov-koronavirusu-cast-je-z-romskej-osady-potvrdil-urad/> (16. 04. 2020).

MOJŽÍŠOVÁ, K. & BADŽOVÁ, D. (2019). *Rómovia vo vysielaní RTVS.* Rozhlas a televízia Slovenska (RTVS).

MUŠINKA, A. & ŠKOBLA, D. (eds.) (2014). *Atlas rómskych komunit na Slovensku 2013.* UNDP.

NAJVIRTOVÁ, A. (2020). Ako pomôcť Rómom? *Týždeň*, 17, 22.

OLÁH, M. (2020) Najhoršie je ešte pred nami. *Týždeň*, 17, 18-21.

Online stream Amnesty International Slovakia s Ingrid Kosovou a Barborou Černušákovou proběhl 27. května 2020 přes facebookovou stránku Amnesty International. Dostupné z: <https://www.facebook.com/AmnestyInternationalSlovakia/videos/173637547415630> (27. 05. 2020).

PARTINGTON, R. (2020). *UK government to pay 80% of wages for those not working in coronavirus crisis.* Dostupné z: <https://www.theguardian.com/uk-news/2020/mar/20/government-pay-wages-jobs-coronavirus-rishi-sunak> (20. 03. 2020).

Podcast *Nahlas o deťoch* s Janette Motlovou. Dostupné z: https://soundcloud.com/vudpap/aka-je-situacia-v-romskych-osadach?fbclid=IwAR0HnO7MvO9NckrjhBUhiRVmOEG6eFzepu_AGweNbho_uFAYTGZuv5q-9IU.

POLLÁK, M. (2020). *V Žehre, Krompachoch a Bystranoch sme sa pozreli pravde do očí.* Dostupné z: <https://miroslavpollak.blog.sme.sk/c/533727/v-zehre-krompachoch-a-bystranoch-sme-sa-pozreli-pravde-do-oci.html> (17. 04. 2020).

Rozhovor Klary KOHOUTOVÉ (SVÚ CPSV SAV) s Markem Paynem, dne 26. listopadu 2019 v Sheffieldě. Prepis rozhovoru uložen v soukromém archivu tazatelky.

Rozhovor Klary KOHOUTOVÉ a Veroniky PASTRNÁKOVÉ (SVÚ CPSV SAV) s Ivetou Tomčíkovou dne 3. června 2020 v Žehre. Prepis rozhovoru uložen v soukromém archivu tazatelky.

Rozhovor Klary KOHOUTOVÉ a Veroniky PASTRNÁKOVÉ (SVÚ CPSV SAV) s Františkem Sabolem dne 3. června 2020 v Žehre. Prepis rozhovoru uložen v soukromém archivu tazatelky.

Rozhovor Klary KOHOUTOVÉ a Veroniky PASTRNÁKOVÉ (SVÚ CPSV SAV) s Vierou Sabolovou, dne 3. června 2020 v Žehre. Prepis rozhovoru uložen v soukromém archivu tazatelky.

RYŠAVÝ, Z. & KOSTLÁN, F. (2020). *Slovensko bude testovat Romy v osadách. Nakažení Romové by pak mohli být izolováni ve státních zařízeních.* Dostupné z: <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/zahranicni/na-slovensku-se-od-patku-rozjede-testovani-na-koronavirus-v-romskych-osadach> (01. 04. 2020).

SIBTHORPE, C. (2020). *Coronavirus: What are the four stages of the UK's response plan?* Dostupné z: <https://news.sky.com/story/coronavirus-what-are-the-four-stages-of-the-uks-response-plan-11950264> (12. 03. 2020)

SITA (2020). *Matovič obvinil Pellegrinoho zato, že sú Rómovia v osadách infikovaní koronavírusom.* Dostupné z: <https://domov.sme.sk/c/22379695/matovic-obvinil-pellegrinoho-vladu-zato-ze-su-romovia-v-osadach-infikovani-koronavirusom.html/> (08. 04. 2020).

Ústavný zákon č. 277/2002 Z.z., Zákon o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu.

Vyhláška Regionálneho úradu verejného zdravotníctví se sídlom v Spišské Nové vsi ze dne 8. 4. 2020.

Web site of UK government services and information (2020). Dostupné z: <https://www.gov.uk/universal-credit>.

Zbierka zákonov, zákon č. 321/2002 Z. z., Zákon o ozbrojených silách Slovenskej republiky, §4, odstavce 1 – 4.

Zbierka zákonov, zákon č. 42/1994 Z. z., Zákon o civilnej ochrane obyvateľstva, hlava prvá, § 3, odstavec 2.

Zbierka zákonov, zákon č. 49/2020 Z. z., Uznesenie vlády Slovenskej republiky k návrhu na rozšírenie núdzového stavu podľa čl. 5 ústavného zákona č. 227/2002 Z. z. o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu v znení neskorších predpisov a na rozšírenie uloženia pracovnej povinnosti na zabezpečenie výkonu zdravotnej starostlivosti a rozšírenie zákazu uplatňovania práva na štrajk niektorým pracovníkom vyhláseného uznesením vlády Slovenskej republiky č. 114 z 15. marca 2020.

Zbierka zákonov, zákon č. 64/2020 Z. z., Uznesenie vlády Slovenskej republiky k návrhu na rozšírenie núdzového stavu.

Zbierka zákonov, zákon č. 72/2020 Z. z., Uznesenie vlády Slovenskej republiky k návrhu na rozšírenie núdzového stavu podľa čl. 5 ústavného zákona č. 227/2002 o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu v znení neskorších predpisov vyhláseného uznesením vlády Slovenskej republiky č. 114 z 15. marca 2020 a zmeneného uznesením vlády Slovenskej republiky č. 115 z 18. marca 2020 a uznesením vlády Slovenskej republiky č. 169/2020 z 27. marca 2020.

Zbierka zákonov, zákon č. 84/2020 Z. z., Uznesenie vlády Slovenskej republiky k návrhu na rozšírenie núdzového stavu podľa čl. 5 ústavného zákona č. 227/2002 Z. z. o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu v znení neskorších predpisov, na uloženie pracovnej povinnosti na zabezpečenie výkonu zdravotnej starostlivosti u ďalších držiteľov povolenia na prevádzkovanie zariadení ambulantnej zdravotnej starostlivosti a rozšírenie zákazu uplatňovania práva na štrajk niektorým pracovníkom vyhláseného uznesením vlády Slovenskej republiky č. 114 z 15. marca 2020.